

T OYUNU

M E H M E T S O L M A Z

1. Baskı - Beyaz Balina Yayınları, İstanbul 2023
Yeni Baskı - Beyaz Balina Yayınları, İstanbul 2025

T OYUNU

MEHMET SOLMAZ

ISBN: 978-605-188-702-9

© Bu kitabın tüm yayın hakları Beyaz Balina Yayınları'na aittir.

Yayın yönetmeni: Bülent Oktay

Yazar: Mehmet Solmaz

Editör: Filiz Çiçek

Resimleyen: Gülşah Alçın Özek

Grafik tasarım ve uygulama: Kübra Yeşilyurt Çakır

Baskı ve Cilt: Deniz Matbaa

Matbaa Sertifika No: 77699

Beyaz Balina Yayın Sanat Dağıtım Paz. San. ve Tic. Ltd. Şirketi

Ömerli Mah. Harmantepe Cad. No: 17 K: 4

Arnavutköy / İstanbul

Tel: 0212 544 41 41 Faks: 0212 544 66 70

Yayınevi Sertifika No: 49238 info@beyazbalina.com.tr

T OYUNU

M E H M E T S O L M A Z

Resimleyen: Gülşah Alçın Özek

1. BÖLÜM

Genç Kalemler Ortaokulu, çevre yolunu paralel takip eden yan yolun bitişiğindeki çam ağaçlarıyla örtülü geniş bir korunun yanındaydı. Giriş kapıları arasında yaklaşık yüzer metre bulunan diğer okullarla komşuydu. Mahalle ve ilçe sakinleri tarafından “okullar bölgesi” adıyla anılan bu yerde; bir anaokulu, bir ilkokul, bir anadolu, bir meslek, bir de ticaret lisesi vardı.

Bu bölgede yaşayan aileler, çocuklarını başka bir ilçeye gönderme gereği duymuyorlardı çünkü bir öğrencinin anaokulundan üniversiteye kadar eğitim öğretim ihtiyacını karşılayabilecek tüm okullar buradaydı.

Bölgeyi bilmeyen birine yol tarif ederken ya da adres verirken “okullar bölgesi” ifadesini kullanmak,

insanlar için bir alışkanlık hâline gelmişti. Bu ifade o kadar sık kullanılmıştı ki muhtar, mahallenin adını “Okullar Mahallesi” olarak değiştirmek için kaymakamlığa bile başvurmuştu.

Genç Kalemler Ortaokulu ve diğer okullar; otomobillerin, kamyonetlerin ve hafriyat kamyonlarının vızır vızır işlediği çevre yoluna komşu olmasına rağmen evleri mahalle sınırları içinde olan öğrenciler şehrin keşmekeş trafiğini yaşamıyor, güvenli bir şekilde evlerine ve okullarına gidip geliyorlardı. Fakat diğer ilçelerden ve uzak yerleşim yerlerinden gelen öğrenciler, servis araçlarını, günün hemen hemen her saati çok kalabalık olan otobüsleri ve raylı ulaşım araçlarını kullanmak zorunda kalıyorlardı. Öğrenciler için tek zorluk, yan yolun bitişiğindeki otobüs ve metro durağına ulaşana kaddı ve binbir güçlükle durağa gelen öğrenciler, küçük bir kasaba havası taşıyan okullar bölgesinde rahat nefes alıyorlardı.

Bölgede çok sayıda okul olmasına karşın mahallenin nüfusu azdı ve yerleşim seyrekti. Şehrin merkezinde olduğu gibi yüksek binalar yoktu

T OYUNU

burada. Evler en çok üç ya da dört katlıydı ve birçok evin kendine ait bir bahçesi vardı. Yaz ve bahar akşamları bahçelerine yemek masaları kuran mahalle sakinleri, burada aileleriyle ve komşularıyla güzel zaman geçiriyorlardı. Ayrıca gökyüzünü ve alabildiğine maviyi seyretme özgürlüğü, okullar bölgesinde yaşayan insanların ellerinden henüz alınmamıştı. Mahalle sakinleri şehrin merkezinde olduğu gibi, gri ve yüksek binaların arasına hapsedilmemişti. O nedenle öğrenciler, öğretmenler ve mahalle sakinleri daha huzurluydu.

İşte, Genç Kalemler Ortaokulunun bulunduğu çevrede yaşayan ve burada zaman geçiren insanlar, gökyüzünün maviliğini ve ağaçların yeşilini doya doya seyrediyor, şairlerin şiirlerinde anlatmak istediği özlemi, umudu, özgürlüğü ve sonsuzluğu her zaman hissediyorlardı.

Okul, Balıkesir'in Gönen ilçesinde doğup büyümüş bir iş insanı tarafından, on iki yıl önce yaptırılmış ve Millî Eğitim Bakanlığına bağışlanmıştı. Fakat iş insanı, bakanlıkla yaptığı anlaşma gereği bir şart koşmuştu: Okulun adı "Genç Kalemler" olacaktı.

“Genç Kalemler”, bir derginin adıydı aslında. 1911-12 yılları arasında Selanik’te on beş günde bir çıkan ve otuz üç sayısı yayımlanan bu derginin mimarı, Ömer Seyfettin’di.

Ömer Seyfettin de Gönenliydi ve iş insanının hemşehrisiydi. Bu hayır sahibi iş insanının çocukluğu, Ömer Seyfettin’in çocuk ve kahramanlık öykülerini okumakla geçmişti. *Kaşağı, Kütük, Pembe İncili Kaftan, Gizli Mabet, Topuz, Forsa, Yüksek Ökçeler, Yalnız Efe, Falaka, Yüz Akı, Bomba, Diyet, Perili Köşk*, iş insanının en çok etkilendiği öykülerdi.

Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Aka Gündüz ve Ali Canip Yöntem, 1911 yılının bahar ayında, Selanik’te, Beyaz Kule adlı bir çay bahçesinde atmışlardı Genç Kalemler dergisinin temellerini.

Bu dergi, 11 Nisan 1911’de çıkan ilk sayısından itibaren edebiyat dünyasında önemli bir yere sahip olacaktı. Çünkü Ömer Seyfettin ve arkadaşları, dergide yayımladıkları yazılarında; Türk dilindeki yabancı sözcüklerin atılmasını, Arapça ve Farsça dil bilgisi kurallarının dilimizden çıkarılmasını,

T OYUNU

konuşma diliyle yazı dilinin aynı olmasını ve İstanbul Türkçesinin yazı dili olarak kabul edilmesini istediklerini belirtiyorlardı. Onlara göre Türkler, ana dillerini çok güzel ve çok düzgün konuşuyorlardı.

Türk dili yüzyıllar süren Arapça ve Farsça egemenliğinden bir an önce kurtulmalıydı. Diğer dillerden Türkçeye geçen sözcüklerin yerine yeni karşılıklar getirilmeliydi. Yabancı dillerden sözcük alınacaksa da bu sözcükler, büyük ünlü uyumuna uymalıydı. Örneğin Farsçadan dilimize geçmiş olan “kerasti” sözcüğü “kereste” olarak kullanılmalıydı.

Derginin yazarları, dil bilgisi kuralları için de şöyle bir öneri sunuyorlardı: “Mektup” sözcüğü Arapçaydı ve çoğulu “mektubat” olarak yazılıyordu. Fakat Türk dilinde çoğul eki “-ler, -lar”dı. Bu nedenle sözcük, “mektuplar” şeklinde yazılmalıydı.

Balkan Savaşı’nın ve hemen ardından Birinci Dünya Savaşı’nın yaşanacağı o dönemlerde Türk diliyle ve Türk kültürüyle ilgilenen çok az sayıda aydın vardı. Ömer Seyfettin ve arkadaşları ise bu aydınlardan sadece birkaçıydı.

Ömer Seyfettin, Genç Kalemler dergisinde yayımladığı “Yeni Lisan” adlı makalesinde, Türk diliyle ilgili görüşlerini de açıkça ortaya koyuyordu. Türk dilinin sadeleşmesi için neler yapılması gerektiğini tek tek anlatmıştı. Makalenin sonunda ise ilginç bir şekilde yazarın adı yerine soru işareti vardı. Çünkü Ömer Seyfettin savunulan düşüncenin sadece kendine ait olmadığını, arkadaşlarının da bu düşüncenin altında imzalarının olduğunu bilinmesini istiyordu.

1911 yılına kadar orduda subay olan Ömer Seyfettin, ordudan ayrılıp derginin yayımlanmasında görev yapmış fakat Balkan Savaşı’nın çıkmasıyla tekrar orduya katılmış, Sırp ve Yunan cephelerinde savaşırken Yanya Kalesi’nin savunması sırasında Yunanlılara esir düşmüştü. Bir yıllık esaretten sonra İstanbul’a dönen Ömer Seyfettin, Türk Sözü adlı derginin başyazarlığını yapmış ve İstanbul Kabataş Lisesine edebiyat öğretmeni olarak atanmıştı.

Yazarın yaşam mücadelesi, Gönenli iş insanının ona olan hayranlığını güçlendiren nedenlerden biriydi. Türk diline ve Türk öykücülüğüne önemli

T OYUNU

ve büyük katkılarından dolayı Ömer Seyfettin'e bu şekilde teşekkür etmek istiyordu. Bu nedenle bakanlıktan, okulun adının "Genç Kalemler" olmasını istemiş ve bu istek üzerine bakanlık yetkilileri de gereğini yapmıştı.

* * *

Genç Kalemler Ortaokulunun genişçe bir bahçesi vardı. Bu bahçe, okulun önünden geçen yolun biraz altında kalıyordu ve üç dört metre yükseklikteki duvarla yoldan ayrılıyordu. Bahçe kapısından başlayarak yan yola doğru yükselen duvarın önünde ise öğrencilerin ders aralarında dinlenebileceği banklar bulunuyordu.

Okulun resim öğretmenleri, keşfettikleri yetenekleri yanlarına alarak geçen yaz bu duvarlara ve banklara rengârenk resimler çizmişlerdi. Kız Kulesi, Galata Kulesi, Ayasofya Cami, Sultanahmet Cami, Topkapı Sarayı, duvara çizilen resimlerden sadece birkaçıydı ve öğretmenler, öğrenciler bu güzel resimleri iki ay gibi kısa bir sürede tamamlamışlardı.

Genç Kalemler Ortaokulunun öğrenci sayısı fazlaydı fakat bahçenin genişliği ve resimlerin güzelliği nedense bu kalabalığı daha az gösteriyordu.

Bahçede kapalı bir spor salonu, basketbol ve voleybol sahası, yine öğretmenler ve öğrenciler tarafından ağaçlandırılmış arka bahçe, öğrencilerin enerjilerini atmalarına yeterince olanak sağlıyordu. Kimi öğrenci, ders aralarında ya da öğle saatinde gönlünce bir oraya bir buraya koşturup duruyor kimi öğrenci ise bahçedeki ağaçların altında ya kitap okuyor ya da arkadaşlarıyla sohbet ediyordu.

Okul binası dört katlıydı, çok yüksek sayılmazdı. Binanın giriş kapısının sağında ve solunda ise iki genç çınar ağacı bulunuyordu. Okulun inşası devam ederken bu ağaçlara zarar verilmemişti çünkü çınar ağaçlarının sedir ağacı gibi bin yıl ömrü olduğu çok iyi biliniyordu. Öğrenciler her sabah bu iki çınar ağacının karşısında ikişerli sıra oluyor ve ders zili çalmadan on dakika önce içeri alınıyorlardı.

Okul Müdürü Bahattin Bey'in geçen yıl binanın ana kapısının girişindeki boş alana yaptırdığı gökyüzü resimli tavan aydınlatmasıyla sol tarafta

bulunan Atatürk köşesi her sabah öğrencileri karşılıyordu. Dışarıda hava kapalı da olsa içeri girer girmez başını yukarı kaldıran öğrenciler, o gökyüzü resimli tavan aydınlatması sayesinde kendilerini yaz mevsimindeymiş gibi hissediyor ve sahip oldukları günün enerjisini ikiye katlıyorlardı.

Girişteki Atatürk köşesi de özenle hazırlanmıştı. Kabartma bir Atatürk portresinin altında, sonsuza kadar geçerliliğini koruyacak o güzel söz yazıyordu:

“Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak gaflettir, dalalettir.”
Mustafa Kemal Atatürk.

Tarih, 21 Eylül 1924’ü gösteriyordu. Atatürk o gün Samsun’da bulunuyordu ve Samsun ile Çarşamba arasında yapılacak olan tren yolunun temel atma törenine katılmıştı. 22 Eylül 1924’te ise Samsun’da görev yapan öğretmenler, Mustafa Kemal Atatürk onuruna bir çay partisi düzenlemişlerdi. İnsanlığa yol gösteren bu güzel söz, Atatürk’ün öğretmenler karşısında yaptığı konuşmadan alınmıştı. Bu özlü sözün içinde, yabancı dillerden dilimize geçmiş sözcükler olduğundan okula yeni gelen

birçok öğrenci, bu sözcüklerin anlamını öğretmenlerine soruyordu:

“Öğretmenim, ‘mürşit’ ne demek?”

“İlim ve fen’ ne demek?”

“Gaflet ve dalalet’ ne anlama geliyor?”

Atatürk’ün “Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız, bu yeterlidir,” sözünün anlamını bilen öğretmenler, öğrencilerin sorularını cevapsız bırakmıyorlardı:

“Mürşit; ‘doğru yolu gösteren, kılavuz, rehber’ demektir.”

“İlim, bilim demek; fen ise fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak addır.”

“Gaflet, dalgınlık; dalalet ise yoldan sapmak anlamındadır.”

★ ★ ★

Girişten koridora açılan kapının karşısında öğrencileri bir nöbetçi masası ve öğrencilerin çalışmalarının sergilendiği seyyar panolar karşıliyordu. Özel günlerde yapılan tüm çalışmaların sergilendiği bu

T OYUNU

seyyar panolar, eğitim öğretim yılı boyunca hiç boş kalmıyordu. Çünkü Genç Kalemler Ortaokulunun öğretmenleri, öğrencilerini yönlendirme konusunda çok başarılıydı. Ayrıca okulun koridorları da panolar gibi doluydu. Öğrenciler yine öğretmenlerin rehberliğinde koridorları olabildiğince süslemişti ve her koridora bir dersin adı verilmişti: Türkçe Sokağı, Matematik Sokağı, Sosyal Bilgiler Sokağı, Müzik Sokağı, Resim Sokağı...

Türkçe Sokağı'nda şairlerin ve yazarların portreleri, dil bilgisi konularına ait afişler, özlü sözlerle atasözlerinin yazılı olduğu görseller; Matematik Sokağı'nda ünlü matematikçilerin portreleri, formüllerin ve ilginç soruların yer aldığı afişler; Sosyal Bilgiler Sokağı'nda ise bugüne kadar kurulmuş Türk devletlerinin haritaları ve yine Türk liderlerin portreleri bulunuyordu.

Okulun koridorları o kadar renkli ve zengindi ki bir öğrenci, sadece panolarda asılı olanları okusa dahi ortaokuldan geniş bir bilgi birikimiyle mezun olabilirdi. Öğretmenler öğrencilerin yaratıcılığını geliştirmeye yönelik çalışmalara çok önem